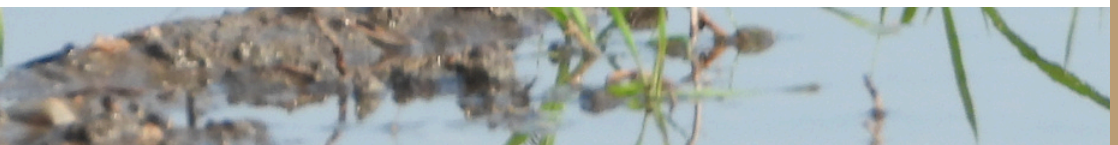

Fakulta životního prostředí

Tento projekt je spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR a Ministerstva životního prostředí v rámci Programu Prostředí pro život.
www.tacr.cz www.mzp.cz

Financováno Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ PLÁN OBNOVY

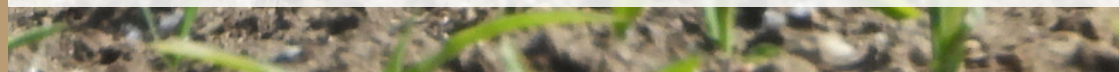

Okno příležitosti pro čejku chocholatou

Šálek M., Trejbalová K., Sládeček M., Zámečník V., Burešová Pešková L., Chajma P.

© 2026
Fakulta životního prostředí, ČZU v Praze

Obsah

Čejka chocholatá

- Historická perspektiva
- Život čejky během roku
- Hlavní rizika v dnešní krajině

Limitující faktory

- Výběr hnízdiště
- Voda v krajině
- Přesuny kuřat

Současná ochrana

- Vytyčování hnízd
- Agroenvironmentálně-klimatická opatření

Navržená opatření

- Zadržování vody v krajině
- Funkční sousedství plodin
- Osevní postup

Čejka chocholatá je jedním z nejrychleji ubývajících ptačích druhů hnízdících v intenzivně obhospodařované zemědělské krajině. Čelí zde celé řadě rizik, od ztráty vhodných hnízdišť přes zemědělské práce až po nedostatek potravy pro kuřata. Dosavadní aktivity na ochranu čejek včetně přímé ochrany hnízd mají svůj význam, ale pro obnovu populace samy nestačí a je nutné uplatnit komplexnější přístup.

Cílem této koncepce je shrnout hlavní poznatky o tom, co čejka v dnešní krajině potřebuje, kde jsou hlavní limity její ochrany v současné době a jaká systémová opatření mohou čejkám pomoci v úspěšné reprodukci a v dlouhodobé prosperitě jejich hnízdních populací. Publikace vychází z dlouhodobého výzkumu hnízdění čejky chocholaté v České republice a telemetrického sledování dospělých ptáků i kuřat.

Materiál je určen:

- **zemědělcům a hospodářům**
- **orgánům ochrany přírody**
- **státní správě**
- **projektantům krajinných opatření**
- **i všem ostatním, kterým není osud čejky lhostejný a chtějí se zapojit do její ochrany**

Zajímavosti ze života čejek naleznete na webových stránkách

“Čejčí stopou”

Historická perspektiva

Čejka u nás bývala hojným ptačím druhem v oblastech s převahou vlhkých luk, meandrujících řek a udržovaných pastvin v okolí rybníků. Její populace však velmi utrpěly dalekosáhlými změnami v krajině spojenými s intenzifikací zemědělství zejména ve 2. polovině 20. století. Velký úbytek nastal především po rozsáhlých melioracích a přeměně mnohých luk a pastvin na ornou půdu, která se tak stala novým domovem čejek. K úbytku vhodných hnízdišť přispěl zábor půdy pro zástavbu a budování komunikací, nepříznivě se projevilo také zarůstání okrajů pozemků náletovou vegetací a někdy i zalesňování na tradičních hnízdištích čejek podél říčních toků v nížinách. Trvalou hrozbou pro hnízdící čejky, stejně jako pro další druhy zemědělské krajiny, je chemizace a využívání těžké zemědělské techniky.

Původním hnízdním prostředím čejky byly převážně otevřené nížiny s mělkými mokřady, loukami a vlhkými poli. Otevřená nelesní krajina poskytuje čejce dobrý rozhled s možností včasného úniku před predátory i prostor pro účinnou obranu hnízd a mláďat. Vlhká a obnažená půda nabízí čejce dostatek potravy, kterou tvoří různí bezobratlí od drobného hmyzu a pavouků po žížaly, které sbírá na povrchu půdy nebo je vytahuje přímo ze země.

85%

Pokles populace čejky chocholaté v ČR od roku 1982.

Čejka dnes patří k ohroženým druhům polní krajiny ve většině zemí Evropy. Od 50. let 20. století poklesla její evropská populace o celých 80 %. V České republice je tento úbytek ještě drastičtější, protože činí okolo 85 % od roku 1982. V současné době hnízdí v České republice méně než pět tisíc párů čejek.

Přes všechny nesnáze spojené se změnami v krajině se čejka dokázala adaptovat na nové prostředí. V současné době většina našich čejek hnízdí v intenzivně obhospodařované krajině, kde je konfrontována se všemi úskalími moderního zemědělství a dalšího využívání krajiny. Bez uplatnění moderních nástrojů ochrany přírody se bohužel dnes již neobejde. Je na nás, abychom hledali efektivní a ekonomicky přijatelné způsoby, jak jí pomoci. Tento průvodce má sloužit právě tomuto účelu.

Život čejky během roku

Čejka chocholatá je bahňák z příbuzenstva kulíků. Její hnízdní areál zahrnuje většinu Evropy, odkud se táhne až na východ Asie. V České republice se zdržuje od jara do podzimu. Snůšku tvoří obvykle čtyři vejce, která inkubují oba rodiče přibližně 27 dní. Kuřata jsou nekrmivá, tedy potravu si po vylíhnutí obstarávají sama. Rodiče je brání před predátory a v chladném počasí zahřívají. Vzletnosti dosahují v 5 týdnech.

Období hnízdění

březen - červen

Po návratu ze zimovišť čejky hledají vhodná místa k zahnízdění. Obvykle se vracejí na hnízdiště z předchozího roku. Pokud jim však lokalita nevyhovuje, například kvůli nevhodné plodině, vyhledávají náhradní hnízdiště v okolí. Níže jsou popsány jednotlivé etapy, kterými čejka v tomto období prochází.

Migrace

Mimohnízdní období

červenec - únor

Po vyhnízdění hledají čejky potravu obvykle na sklizených polích v blízkosti hnízdiště. Část čejek odlétá již v červnu a červenci do Francie, kde je potrava dostupnější. Někteří z těchto letních migrantů následně pokračují na zimoviště ve Španělsku. Zbývající čejky od nás odlétají na podzim. Do České republiky se vracejí začátkem března.

Zimoviště: Francie

Naše čejky nejčastěji migrují do různých oblastí ve Francii. Významné je okolí Remeše, kam se některé vydávají začátkem léta.

rychlost letu:
50 – 90 km/h

vzdálenost:
930 – 1 850 km

Zimoviště: Španělsko

Část čejek, které tráví léto ve Francii, se na podzim přesouvá dále do Španělska, některé do okolí Madridu, jiné až na jih k Seville.

Více informací (nejen) o migraci se dozvíte na webu Čejčí stopou.

Hledání vhodného habitatu

otevřená a přehledná plocha s nízkou vegetací

První hnízdění

snůška musí přežít jarní zemědělské práce

Náhradní snůšky

když není první snůška úspěšná

Vodění kuřat

teprve vzletné kuře představuje skutečný ochranářský úspěch

Hlavní rizika pro čejky v dnešní krajině

Čejka se přesunula z vlhkých luk na pole, ale její potřeby zůstaly stejné.

Zemědělské práce

- přímé ohrožení hnízd a kuřat pojezdy zemědělské techniky
- snížení potravní nabídky nadměrnou aplikací pesticidů

Nejkritičtější období pro čejky je duben až květen. Právě v této době intenzivních zemědělských prací probíhá inkubace, kladení náhradních snůšek i péče o kuřata.

Nedostatek vody

- úbytek mokřadů v krajině
- zánik mělkých tůní
- nedostatek potravy pro dospělé jedince i kuřata

Pouze ze 7 % vajec se vylíhnou kuřata, která dosáhnou vzletnosti.

7 %

Predace

- 85 % hnízd je predováno savci v nočních hodinách
- naopak na predaci kuřat se významně podílí i ptáci

Na hnízdištích s více páry lze chránit několik hnízd současně. Čejky se ve větším počtu účinněji brání predátorům, zejména ptačím, proto je vhodné je podporovat. Okolí využívají i pro náhradní hnízdění a vodění kuřat.

Časné zarůstání

- nedostatečný výhled z hnízda
- pomalejší reakce na predátory
- stěžuje bezpečný přesun kuřat

Neprostupnost krajiny

- překonávání bariér výrazně zvyšuje mortalitu kuřat
- zarostlé příkopy malá kuřata nepřekonají

Není nutné plošné odstraňování vegetace. Pro usnadnění pohybu kuřat obvykle postačí zprůchodnit krátký úsek mezi hnízdištěm a vhodným stanovištěm.

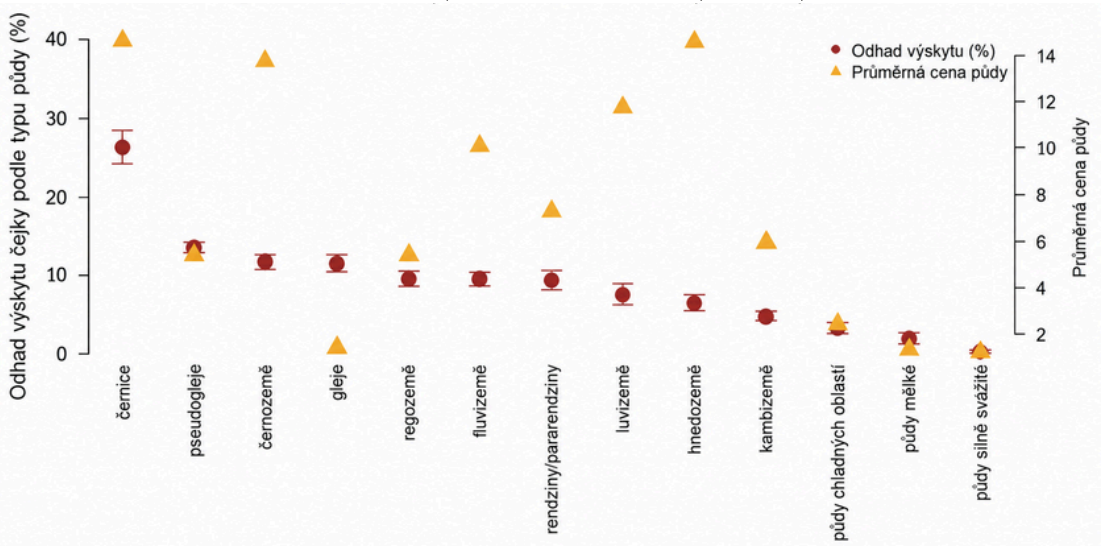
45 % úspěšně vylíhlých hnízd

Přitom většinu rizik může člověk (ne)přímo ovlivnit a lze jim tedy do určité míry předejít.

Jak je to s výběrem hnízdiště

Čejky dnes nejčastěji hnízdí v otevřené zemědělské krajině nížin, zejména v oblastech s širokými říčními nivami, rybničními pánvemi a rozsáhlejšími bloky orné půdy. Souvislé otevřené plochy jim poskytují dobrý rozhled, který je důležitý pro včasné zjištění predátorů i pro obranu hnízd a mláďat.

Jaké půdy čejky využívají nejvíce

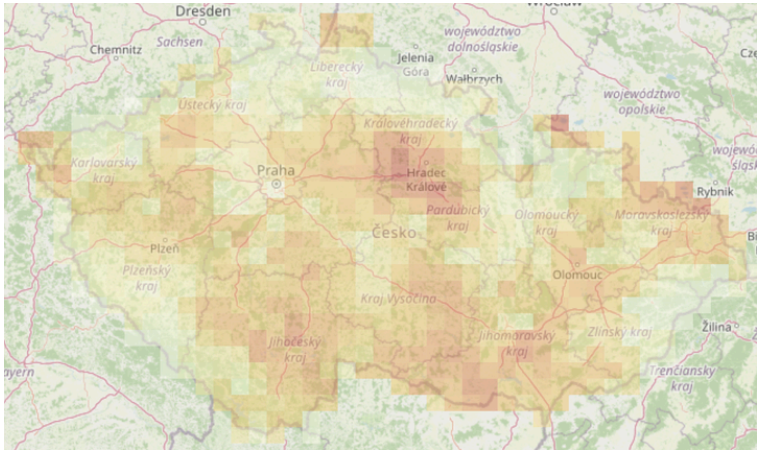
Na úrovni jednotlivých půdních bloků čejky upřednostňují spíše větší rovinaté plochy s hlubšími, úrodnými a méně kamenitými půdami. Právě zde bývá častěji kombinace vlastností, které čejce vyhovují: přehledný povrch, možnost časného hnízdění a větší šance, že v okolí najde i další vhodné plochy pro přesun s kuřaty.

Relativní pravděpodobnost výskytu čejek

LEGENDA

Velmi nízká	0-20%
Nízká	20-40%
Střední	40-60%
Vysoká	60-80%
Velmi vysoká	80-100%

Výběr hnízdišť čejkou umíme dnes díky našemu projektu již s velkou mírou pravděpodobnosti předpovědět. Mapa pravděpodobného výskytu může dobře sloužit k výběru území, kde stojí za to hnízdící čejky přednostně podporovat a chránit. Místo dřívějších početných kolonií dnes často hnízdí v malých počtech, ale i taková pravidelně obsazovaná hnízdiště má smysl chránit.

bergmaps.fzp.czu.cz

Profil ideálního hnízdiště

vysoká priorita ochrany

Vegetace rozhoduje

Orná půda na jaře zarůstá čím dál rychleji, což čejce nevyhovuje. Okno příležitosti pro hnízdící čejky se tím povážlivě zúžilo. Je-li dnes na přelomu března a dubna k dispozici okolo 30 % zemědělských ploch s vegetací přijatelnou pro obsazení hnízdícími čejkami, v první dekádě května je to už jen 10 %. Okno se tedy uzavírá a čejka musí spoléhat jen na omezený počet vybraných ploch, třeba na čerstvě osetá pole nebo vzcházející plodiny s dostatečně nízkým vegetačním indexem.

Čejka by mohla zahnízdit dříve, ale brání tomu nízké teploty a nedostatečně vyvinutá termoregulace kuřat.

- období hnízdění
- potřeba nízké vegetace s dostatečným rozhledem
- ochrana hnízd před zemědělskou technikou

- období vodění kuřat
- potřeba prostupné krajiny s řídkou vegetací
- dostatek mělkých nezarostlých mokřin

Vegetační index NDVI

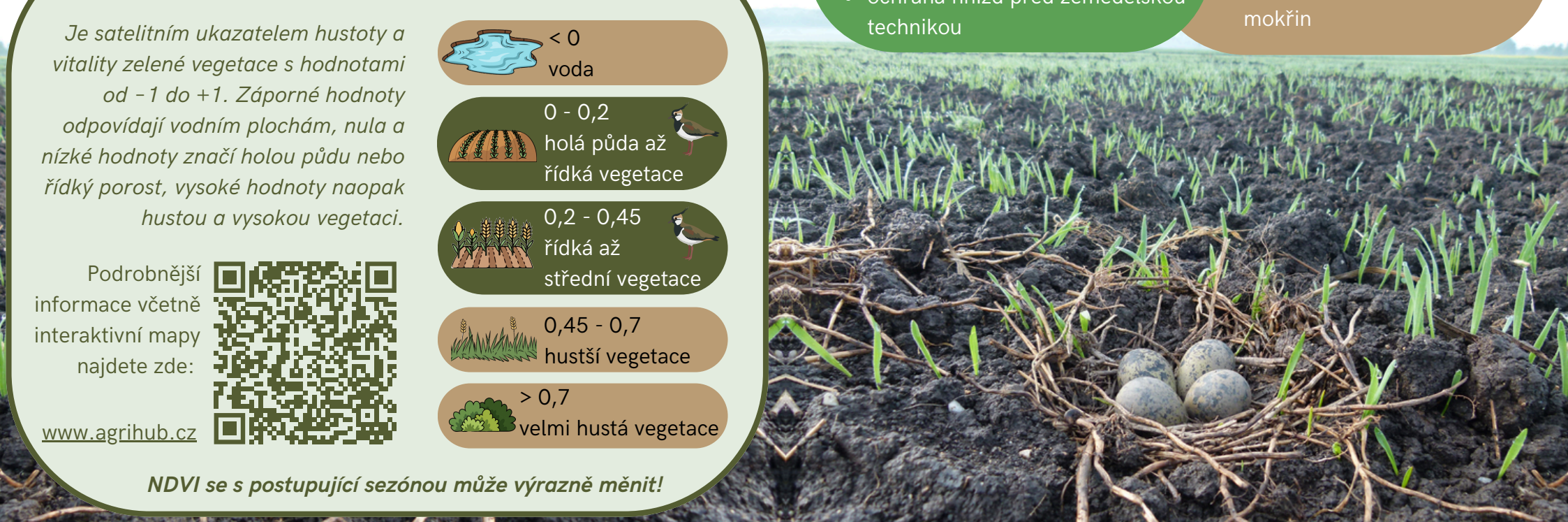
Je satelitním ukazatelem hustoty a vitality zelené vegetace s hodnotami od −1 do +1. Záporné hodnoty odpovídají vodním plochám, nula a nízké hodnoty značí holou půdu nebo řídký porost, vysoké hodnoty naopak hustou a vysokou vegetaci.

Podrobnější informace včetně interaktivní mapy najdete zde:

www.agrihub.cz

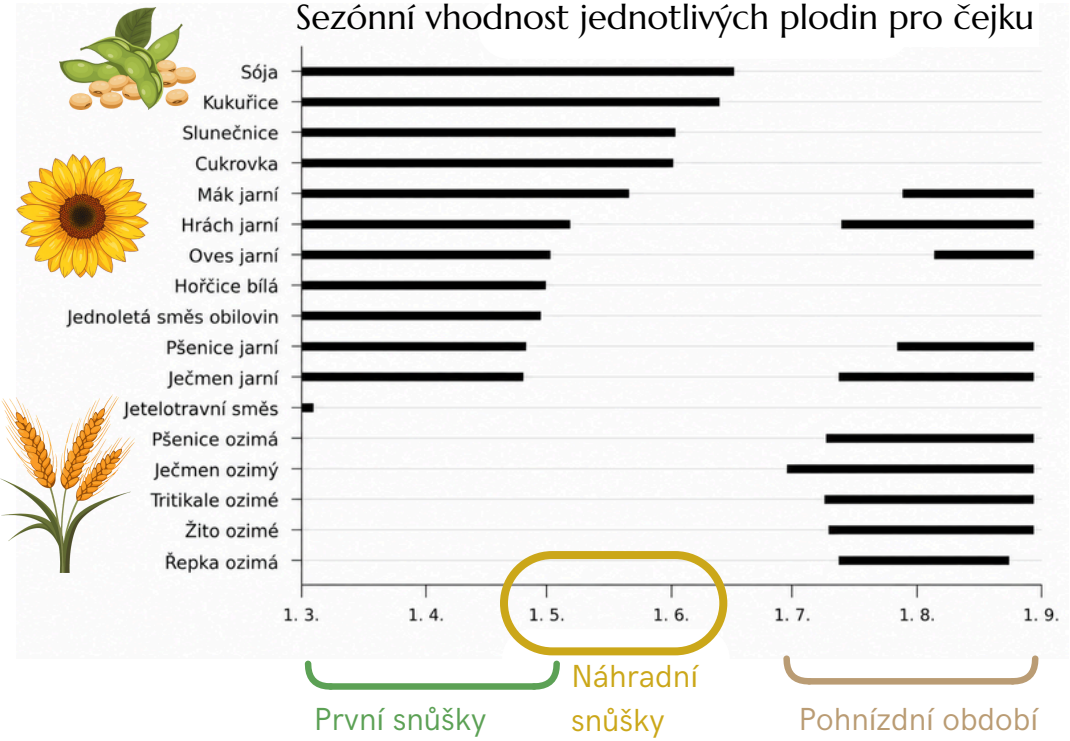
- < 0 voda
- 0 - 0,2 holá půda až řídká vegetace
- 0,2 - 0,45 řídká až střední vegetace
- 0,45 - 0,7 hustší vegetace
- > 0,7 velmi hustá vegetace

NDVI se s postupující sezónou může výrazně měnit!

Pěstované plodiny se významně podílejí na vytváření okna příležitosti pro hnízdění čejek. Zatímco na začátku hnízdního období koncem března mohou čejky zahnízdit i v rašících ozimech, s postupující sezonou jim již vzrostlý a hustý porost nevyhovuje. Později v sezóně narůstá význam jiných plodin, zejména sóji, kukuřice, slunečnice, cukrovky a máku.

Sezónní vhodnost jednotlivých plodin pro čejku

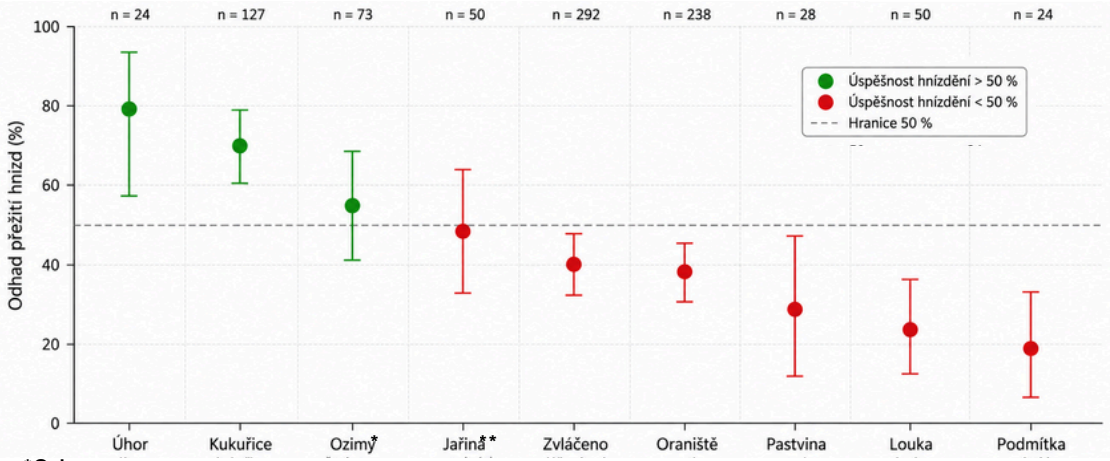
Náhradní snůšky jsou přirozenou a ochranářsky cennou náhradou za hnízda zničená predátory nebo polními pracemi!

Sója, jako velmi perspektivní plodina, je pro čejku vhodná až do poloviny června.

Neexistuje jedna ideální plodina pro celé hnízdní období!

Úspěšnost čejek na různých typech zemědělských ploch

***Ozimy:**
pšenice ozimá, ječmen ozimý, žito, tritikale

****Jařina:**
oves, ječmen jarní, pšenice jarní

Kukuřice patří mezi nejvýznamnější plodiny pro hnízdění čejek v současné krajině, a to i vzhledem k podílu, který plošně zaujímají. Malý zájem mají čejky o obilniny, hrách a řepku, nejmenší o travní porosty. I v oblíbené kukuřici hrozí riziko vysokých ztrát při mechanickém odplevelování. Mezi nejrizikovější patří oraniště a podmítnutá pole připravená k další kultivaci.

70%

Úspěšnost hnízd na úhorech a v kukuřici.

Voda:
malý prvek s velkým účinkem

Čejka se živí bezobratlými živočichy a podobně jako u řady jiných ptáků tvoří podstatnou část jejího jídelníčku žížaly. Nejvíce potravy v polní krajině nachází na vlhkých místech kolem nezarostlých kaluží, tůněk, nádrží a vodotečí s mělkými a přístupnými břehy. Nedostatkem vlhkých míst v současné krajině trpí zejména mláďata čejek, která nedokážou létat a hledat přitom vhodná potravní stanoviště na velké rozloze.

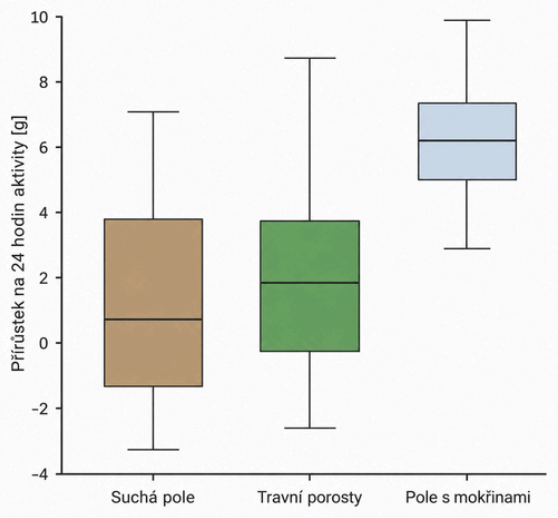
Pravidelně podmáčená místa, která zemědělci často ponechávají neobdělaná, mohou představovat cenná hnízdní stanoviště čejek a významnou příležitost pro jejich ochranu.

25 %
odvodněné zemědělské krajiny

Přibližně čtvrtina zemědělské půdy (v některých povodích až z 60 %) v České republice je odvodněna melioracemi. Tím mizí cenná vlhká stanoviště s dostatkem potravy nejen pro čejky a jejich kuřata, ale i pro mnoho dalších druhů. Návrat vody do krajiny je proto klíčový pro podporu biodiverzity i odolnější zemědělskou krajinu. Přínosem je navíc i pro samotné hospodaření, které stále častěji čelí dopadům sucha.

až 60 %
odvodněných polí

V polích s mokřinami rostou čejčí kuřata nejrychleji. Naopak na suchých místech a v dnešních nevyhovujících travních porostech je jejich přírůstek pomalý a nemusí stačit k přežití a dosažení vzletnosti.

Příkladová studie
Sládeček et al. (2023)
ke stažení zde: www.fzp.czu.cz

Nedostatek vlhkosti vede ke strádání z nedostatku potravy a nutí čejky s kuřaty putovat na velké vzdálenosti. Přesuny v řádu jednotek kilometrů představují pro kuřata velké riziko. Vzdálenost, kterou za den urazí, významně zvyšuje mortalitu kuřat!

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK) může v některých případech poskytnout:

1. Jednorázovou náhradu újmy za omezení hospodaření dle vyhlášky č. 432/2005 Sb., které může nastat kvůli dočasné neobdělatelnosti části pozemku po jarní záplavě nebo v důsledku zamokření, kdy plocha poslouží jako hnízdiště čejek nebo jiných volně žijících druhů ptáků.
2. Finanční prostředky v rámci Programu péče o krajinu na opatření zajišťující podporu vláhy v krajině, například formou terénních úprav trvale podmáčené plochy na obhospodařovaném pozemku.

Přesuny kuřat po vylíhnutí

Čejka se během hnízdění často vzdaluje a hledá si vhodné lokality s dostatkem potravy a řídkou vegetací, kam by mohla odvést svá kuřata, pokud tyto podmínky okolí hnízda nesplňuje. Téměř polovina rodin se po vylíhnutí přesouvá o více než 500 m. Nejdelší zjištěné jednorázové přesuny činily více než 2 km!

Pokud v okolí hnízda chybí potrava, čeká kuřata dlouhý a často nebezpečný přesun.

Zarostlé příkopy malé kuře jen těžko překoná..

Nízká a řídká vegetace je pro pohyb kuřat nejvhodnější.

Kde vzniká největší riziko přesunu

- v hustých a vysokých porostech
- u hlubokých zarostlých stok a příkopů
- na prudkých nebo kolmých březích
- při křížení silnic se silným provozem
- u oplocení a jiných liniových bariér
- tam, kde kuřata musí urazit dlouhou vzdálenost za potravou

Co kuřatům zajistí bezpečný přesun

- nízká a prostupná vegetace
- krátké vzdálenosti mezi hnízdištěm a potravními místy
- mělké a pozvolné přechody přes příkopy
- vyžnuté průchody v hustých porostech
- volné koridory podél okrajů polí
- zachované přirozeně vyšlapané stezky

V roce 2025 se 10 z 25 sledovaných rodinek přesunulo o více než 500 m, což je **40%**!

To, co dospělé čejky nezastaví, může být pro kuře nepřekonatelnou bariérou. Každá překážka znamená pro kuřata více vydané energie, která mu může později chybět a výrazně snižovat šance na přežití. Ideální je, když vše potřebné k životu mají čejky na svém hnízdišti, nebo na vedlejší ploše. Nemusejí proto podstupovat nebezpečné přesuny za potravou.

Příběh jedné čejčí rodiny

Jedna ze sledovaných samic pojmenovaná Trinity byla odchycena 9. dubna 2025 na hnízdě s vajíčky. Hnízdění bylo úspěšné, ale okolí hnízda neposkytovalo vhodné podmínky pro vylíhlá kuřata. Musela se vydat na cestu…

Více o tomto putování se dozvíte v blogu „Odvážně do světa" na webu Čejčí stopou.

25.04.* - 09.05.
*datum vylíhnutí

V době inkubace samice navštěvovala různá místa v okolí hnízdiště, přestože bylo hnízdo v makovém poli s mokřinou. Po vylíhnutí kuřat mokřina vysychala a rodina musela hnízdiště opustit.

přesun
1,8 km
< 3 hodiny

09.05.

09.05. - 17.05.

Strávili zde 8 dní.

přesun
350 m

17.05.

Kuřata i zde využila polní cestu, která jim usnadnila průchod hustou vegetací.

Čejka s kuřaty musela překonat hustý porost ječmene. Kuřata využila koleje od traktoru.

Rodinka se opět vrátila na rodné makové pole. Trinity zde byla pozorována s minimálně jedním kuřetem.

21.05.

přesun
2,1 km
3 dny

17.05. - 18.05

Strávili zde 1 den.

Cílem jejich cesty byla mokřinka, kterou si Trinity před přesunem několikrát obhlédla. Rodina zde však zůstala jen jeden den a poté se znovu vydala na cestu.

V tomto případě vše dopadlo dobře. Je však nutné podotknout, že to bylo především díky dobré prostupnosti krajiny a nabídce potravních míst. Takto dlouhé přesuny vždy představují riziko pro přežití kuřat.

Vhodná polní mokřina

Pro čejku není rozhodující jen přítomnost vody.
Důležitý je také tvar, hloubka a charakter břehů.

Ideálním stavem je vhodná podmáčená plocha nacházející se do 500 m od hnízdiště čejek. Na tuto vzdálenost mohou čejky převádět mláďata bez zvýšeného rizika strádání hladem nebo ohrožení ze strany predátorů.

Vhodná polní mokřina má

- mělký profil a pozvolné břehy
- široký bahnitý okraj
- nízkou nebo řídkou vegetaci
- otevřený horizont bez hustých dřevin
- přímé propojení s hnízdištěm nebo jinou vhodnou plochou

Přesně takhle vypadá můj ráj! Bahýnko, mělká voda a žádná hustá vegetace. A na druhé pole? Strouhu hravě přeplavu, protože není zarostlá!

I hlubší vodu čejčí kuře překoná, umí plavat. Nezbytností jsou však obnažené břehy, pokud jsou zarostlé, kuře jimi neprojde!

Charakter polní mokřiny musí umožňovat kuřatům snadný přístup k vodě!

Čejka jako deštníkový druh

Blízkost čejek vyhledávají některé další zákonem zvláště chráněné druhy ptáků. Těží z ostražitosti čejek, které již zdálky varují před blížícím se nebezpečím a také z jejich odvahy napadat zejména ptačí predátory a vyprovázet je daleko za hranice hnízdního teritoria. Zachraňují tím vědomě nejen svá hnízda a mláďata, ale mimoděk také potomstvo svých sousedů.

Deštníkový druh je druh, jehož ochranou podpoříme i další organismy sdílející stejné prostředí.

Konipas luční

- subtilní pěvec s nápadně žlutým bříškem, nazelenalým hřbetem a bílým nadočním proužkem
- obývá vlhké louky, mokřiny a okraje zarůstajících polí
- hnízdí od dubna do července, hnízdo ukrývá na zemi v hustší vegetaci
- v ČR žije okolo jednoho tisíce párů

Vodouš rudonohý

- drobnější, tmavě zbarvený bahňák velikosti kosa s dlouhýma červenýma nohama a delším rovným zobákem
- obývá vlhké louky, dna vypuštěných rybníků a řídce zarůstající polní rozlivy
- hnízdí v dubnu až červnu, hnízdo ukrývá v trsu trav nebo v husté vegetaci
- v celé ČR žije několik desítek párů

Břehouš černoocasý

- rezavě zbarvený bahňák velikosti holuba s dlouhýma nohama a zobákem
- obývá vlhké louky a okraje rybníků, vzácně i pole s ozimy či jeteliště
- hnízdí v dubnu až květnu, hnízdo ukrývá v trsu vysokých trav
- v celé ČR žije již jen několik párů

Aktuální ochrana čejky v České republice

V posledních desetiletích početnost čejky výrazně klesá, proto jí v České republice lze považovat za stále ohroženější druh. Ochrana čejky vede zároveň k ochraně biodiverzity celé zemědělské krajiny. Opatření, která prospívají čejkám, podporují i výskyt řady dalších druhů polních ptáků, bezobratlých a mokřadních organismů.

Při ochraně čejky se dnes využívá několik přístupů, které se vzájemně doplňují

- vyhledávání a označování hnízd před zemědělskými pracemi
- agroenvironmentálně-klimatická opatření (AEKO) jsou podrobněji představena na následující dvojstraně.
- monitoring a telemetrická sledování, která pomáhají lépe poznat potřeby čejek během hnízdění

Od konce března představují holá pole a orniště vhodné hnízdní prostředí. Jejich vytváření je proto jednou z podmínek AEKO na ochranu čejky.

Více informací k programu AEKO naleznete zde:
mze.gov.cz

Základní princip této koncepce je jednoduchý: úspěšná ochrana čejky nekončí u hnízda, ale musí pokrýt celý reprodukční cyklus, který zahrnuje

- výběr vhodného hnízdiště
- bezpečné hnízdění
- úspěšné vylíhnutí
- dostatek potravy pro kuřata
- možnost bezpečných přesunů krajinou
- dovedení mláďat do vzletnosti

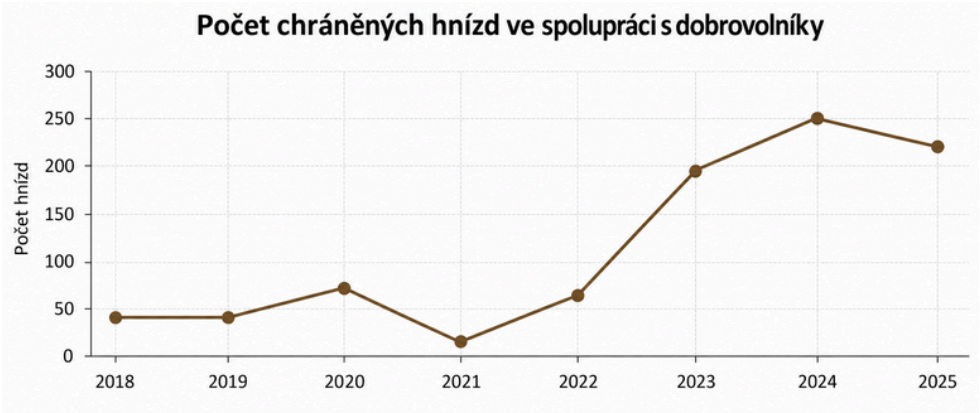

Důležitým nástrojem je vytyčování hnízd. To významně přispívá k ochraně snůšek před zničením, avšak i toto opatření má své limity. Ochrana je zaměřena na hnízdo, nikoliv na kuřata po vylíhnutí, a chybí tak komplexní ochrana během celého hnízdního cyklu.

Přestože ochrana hnízd před zničením má jednoznačně smysl a je prvním předpokladem pro úspěšnou hnízdní sezonu, sama o sobě dlouhodobou prosperitu čejce nezajistí. Klíčové je zajistit také vhodné prostředí pro přežívání kuřat.

80%
čejek hnízdí na orné půdě

Agroenvironmentálně-klimatická opatření

Od roku 2015 mohou zemědělci podpořit čejky hnízdící na orné půdě prostřednictvím agroenvironmentálně-klimatického opatření (AEKO) Ochrana čejky chocholaté. Jeho cílem je vytvořit optimální podmínky na předem vytipovaných hnízdních lokalitách, které jsou čejkami dle údajů mapovatelů opakovaně obsazované.

Hlavní podmínky AEKO

01.11. - 01.03.

zapravení porostu do země před hnízděním čejek

02.03. - 15.06.

plocha je bezzásahová

16.06. - 15.07.

příprava k osetí směsí pro opylovače a/nebo krmnou směsí pro ptáky a zvěř

Po celou dobu

plocha se nesmí chemicky ošetřovat

Optimální využití dotačního opatření cílí zejména na dlouhodobě podmáčené půdní bloky, kde jsou z důvodu zamokření nižší výnosy a současně zde čejky každoročně hnízdí.

V roce 2025 bylo zapojeno **56** zemědělců na **733** ha zemědělské půdy

Zarůstající AEKO plocha (12. května).

Výsledky monitoringu ukazují, že AEKO plochy čejky využívají pro náhradní snůšky vzácně, protože později v sezóně rychle zarůstají. Tyto plochy navíc zaujímají doposud jen malý podíl orné půdy a nemohou proto podpořit významnou část populace hnízdících čejek. Význam AEKO nicméně spočívá v podpoře nejen čejek, ale celé řady dalších volně žijících druhů zemědělské krajiny.

Postupně zarůstající AEKO plocha u Dubného na Českobudějovicku během jara. Přestože vyšší vlhkost zpomaluje růst vegetace, koncem května je plocha již pro čejky méně vhodná.

Ochrana čejky jako součást plánování krajiny

Dlouhodobá ochrana čejky musí být součástí plánování zemědělské krajiny. Obnova říčních niv, periodických mokřadů a extenzivních pastvin může současně podpořit biodiverzitu, zadržování vody i odolnost hospodaření vůči klimatické změně.

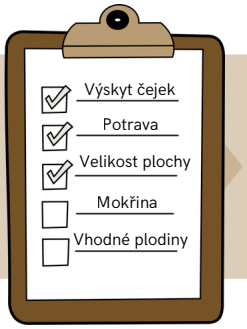
Nařízení Evropské unie o obnově přírody požaduje obnovu zemědělských ekosystémů a přípravu národních plánů obnovy. Vysokou důležitost přikládá také drobným mokřadům, příkopům, úhorům a dalším krajinným prvkům. Jejich konkrétní podoba však musí respektovat ekologické nároky cílových druhů a charakter daného místa.

Je nutno dbát na propojenost hnízdního habitatu a ploch s dostatkem potravy i úkrytů.

Významnou příležitostí jsou komplexní pozemkové úpravy, kam by měly být zahrnuty nároky čejky i ostatních bahňáků. Na pravidelných hnízdištích je nutno pracovat s mapami výskytu čejek (bergmaps.fzp.czu.cz), chránit otevřené horizonty, obnovovat mělká vlhká místa a propojovat hnízdiště s potravními stanovišti. Rozhodující je spolupráce zemědělců, obcí, Státního pozemkového úřadu, projektantů, ochrany přírody, ministerstev a nevládních organizací.

Seznam požadavků

Plán

Realizace

Nejúčinnější ochrana nevzniká dodatečným řešením konfliktů, ale jejich předcházením při plánování krajiny a hospodaření.

Co lze prostřednictvím komplexních pozemkových úprav navrhnout?

- mělké periodické mokřady
- obnovu přirozeného vodního režimu nivy
- prostupné přechody přes příkopy a stoky
- návaznost hnízdišť na potravní místa
- vymezení ploch pro extenzivní pastvu
- zachování otevřených horizontů v jádru hotspotů
- vhodné umístění cest, zeleně a protierozních prvků
- pozemkové uspořádání umožňující dlouhodobý management

Funkční “sousedství plodin” pro čejku

Nejde o jednu ideální plodinu, ale o jejich vhodnou kombinaci.

Tam, kde je to možné, pomůže hnízdícím čejkám vhodné prostorové uspořádání plodin, nejlépe podle pravidla „sdíleného sousedství“. Toto pravidlo znamená, že čejky mohou přecházet s kuřaty mezi jednotlivými plodinami, aniž by byly omezeny nebezpečnými bariérami a musely se přemisťovat příliš daleko. Vhodné uspořádání plodin na sousedních půdních blocích umožní čejkám první tohoroční zahnízdění, pobyt s úspěšně vylíhlými kuřaty až do jejich vzletnosti, popřípadě náhradní hnízdění či pobyt v pohnízdním období před odletem do zimovišť.

Existuje celá řada možností, jak uspořádat plodiny na půdním bloku ve prospěch hnízdících čejek, aniž by byl výrazně ovlivněn plán polních prací nebo došlo k újmě na zemědělské produkci.

Dodržování několika osevních postupů v odlišném pořadí v rámci jednoho velkého půdního bloku nebo na několika menších půdních blocích v bezprostředním sousedství může být velmi účinným nástrojem v ochraně hnízdících čejek. Důležité ale je, aby byla v daném roce na lokalitě přítomna alespoň jedna vhodná plodina (cukrovka, kukuřice, sója, slunečnice nebo jarní mák), kam se mohou po vylíhnutí uchýlit čejky s kuřaty ze sousedních méně vhodných plodin (jařin, hrachu, řepky).

časně otevřená plocha pro první snůšky

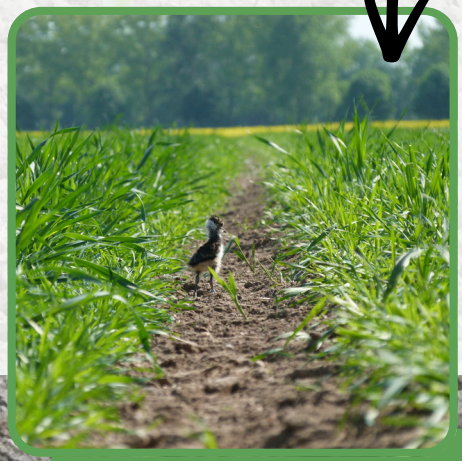

mělká mokřina nebo podmáčené místo s potravou

více plodin a více osevních postupů v sousedství

krátké vzdálenosti mezi jednotlivými prvky

prostupný koridor mezi plochami i mezi plodinami

později (začátek května) vhodná plodina pro náhradní hnízdění

Osevní postup

Alternativou pro zemědělce, kteří nechtějí vstoupit do AEKO Ochrana čejky a omezit produkční využití pozemku, může být dlouhodobé přizpůsobení osevního postupu tak, aby se na tradičním hnízdišti čejky každoročně pěstovaly především jarní plodiny. Cílem je zachovat běžnou zemědělskou produkci, ale současně zajistit, aby měla plocha nebo alespoň její část na začátku hnízdního období nízkou a nezapojenou vegetaci nebo otevřený povrch, který čejky k hnízdění vyhledávají.

Co na pozemku střídat?

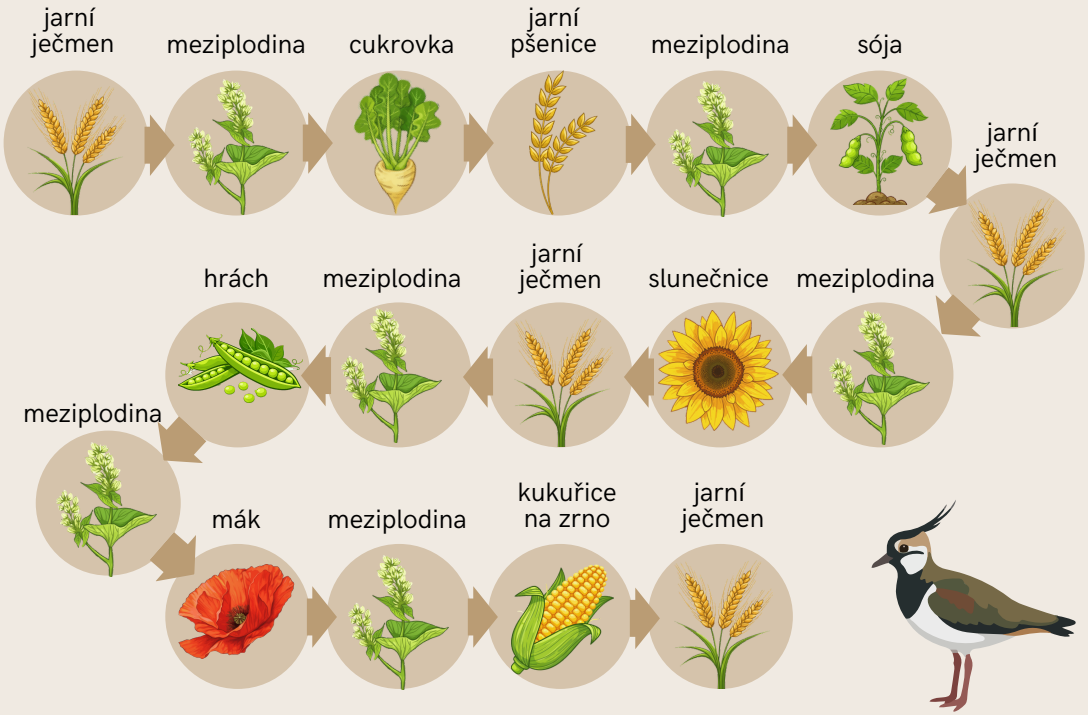
Vhodné je střídání časně setých jarních obilnin s pomaleji se zapojujícími luskovinami a širokořádkovými plodinami, například cukrovkou, sójou, slunečnicí nebo kukuřicí. Pestrost sledu zároveň omezuje jednostranný tlak chorob a škůdců a umožňuje zachovat jeho agronomickou i ekonomickou životaschopnost.

Meziplodiny

Po časně sklizených plodinách lze systém doplnit vymrzající meziplodinou, například směsí svazenky, pohanky a ovsa hřebílkatého, jejímž účelem je přes podzim chránit půdu, zachytit živiny a dodat organickou hmotu, aniž by na jaře vytvořila hustý porost nevhodný pro čejku. Meziplodina by měla během zimy převážně vymrznout a jarní příprava půdy a setí by měly být provedeny co nejčasněji a pokud možno v krátkém časovém období.

Příklad desetiletého osevního postupu

Konkrétní plodiny lze podle místních podmínek, odbytu a zaměření podniku zaměňovat. Je třeba zachovat základní princip každoročního využití jařin, dostatečných fytosanitárních odstupů a uplatňovat funkční sousedství plodin, které je popsané v jedné z předchozích kapitol.

U později zakládaných plodin, zejména kukuřice, slunečnice, sóji a případně cukrovky, je nezbytné počítat s možností, že čejky zahnízdí ještě před jejím setím. Nalezená hnízda je proto potřeba individuálně ochránit při následných polních pracích.

Reprodukční hotspoty

Velkou podporou pro místní populace čejek jsou pozemky bez intenzivní zemědělské činnosti, avšak dlouhodobě udržované ve vhodném stavu s nízkou vegetací a přístupnými vodními zdroji nebo alespoň podmáčenými plochami. Patří k nim například ptačí parky, některé obnovené luční nivy, pískovny a průmyslové areály.

Ostrov na MAPE u Mydlovar

- vysoká hustota hnízd
- nízká míra predace
- kuřata jsou odváděna na okolní pole

ostrov i nejbližší okolí zarůstá, proto je potřeba každoročního kosení a odstranění biomasy

"Příběh čejčího ostrova" na webu Čejčí stopou

Náhradní biotopy

V intenzivně využívané krajině mohou část funkcí původních niv a vlhkých luk převzít také člověkem vytvořená nebo silně pozměněná stanoviště. Patří mezi ně (post)těžební prostory, průmyslové areály, kompenzační mokřady nebo nevyužívané stavební plochy.

Průmyslový areál TPCA u Ovčár

Každé náhradní stanoviště proto potřebuje předem stanovený management a pravidelnou kontrolu reprodukčního výsledku.

Dobře spravovaná lokalita může chránit celou místní populaci

Krajina budoucnosti

(nejen) pro čejku chocholatou

Čejka může přežívat i v produktivní zemědělské krajině. Úspěšná ochrana však musí spojit rychlou pomoc ohroženým hnízdům s dlouhodobou přítomností vody, vhodných ploch a bezpečného prostoru pro kuřata. Jednotlivá opatření se navzájem nenahrazují, největší účinek přináší jejich cílená kombinace. Níže je přehled opatření, jejich nákladnost a přínosy.

Opatření	Náklady	Rychlost účinku	Doba účinku	Hlavní přínos
označení hnízda	nízké až střední	okamžitá	jedna snůška	omezení zničení technikou
AEKO	střední	jedna sezona	víceletá	bezpečná hnízdní plocha
zachování mokřiny	nízké až střední	okamžitá	dlouhodobá	potrava pro kuřata
obnovení mokřadu	vyšší	postupná	dlouhodobá	voda, potrava, druhová pestrost
úprava bariér	nízké	okamžitá	podle údržby	bezpečnější přesuny kuřat
péče o biotop	střední až vyšší	rychlá	dlouhodobá	ochrana více párů i druhů

Ekonomickou efektivitu nelze vyjádřit v absolutních číslech, protože se může lišit rok od roku. Vždy je však nutné hodnotit ji podle biologického výsledku, nikoli pouze podle rozlohy dotčených pozemků nebo počtu označených hnízd.

Poděkování

Ochrana čejky chocholaté je možná jen díky spolupráci lidí, kterým leží na srdci osud naší krajiny. Děkujeme všem zemědělcům, ochranářům, pracovníkům státní správy i mnoha dobrovolníkům, kteří svým přístupem pomáhají vytvářet podmínky pro její návrat.

Doufáme, že vám tento stručný průvodce stěžejními body ochrany čejky chocholaté přinese užitečné informace i praktickou inspiraci a přispěje k tomu, aby se čejka chocholatá do české krajiny vrátila a stala se její běžnou součástí.

Tento projekt byl financován v rámci Národního plánu obnovy z evropského Nástroje pro oživení a odolnost. Publikace vznikla za podpory Fakulty životního prostředí České zemědělské univerzity v Praze a České společnosti ornitologické.

Podrobná metodika a zdroje koncepce ke stažení zde: waderscope.fzp.czu.cz

BEHAVIORAL ECOLOGY RESEARCH GROUP

T A Č R

Tento projekt je spolufinancován se státní podporou Technologické agentury ČR a Ministerstva životního prostředí v rámci Programu Prostředí pro život.
www.tacr.cz www.mzp.cz

Financováno Evropskou unií
NextGenerationEU

NÁRODNÍ PLÁN OBNOVY

ČZU Fakulta životního prostředí

ČSO

TAČR SS07020024, Využití nástrojů biologgingu a volně dostupných datových zdrojů pro hodnocení kvality habitatu, existenčních rizik a efektivní plánování ochrany u ptáků ohrožených úbytkem vody v krajině.